

МАРИЈА Д. МИЉКОВИЋ¹

УНИВЕРЗИТЕТ У ПРИШТИНИ СА ПРИВРЕМЕНИМ СЕДИШТЕМ
У КОСОВСКОЈ МИТРОВИЦИ, ФИЛОЗОФСКИ ФАКУЛТЕТ
КАТЕДРА ЗА СРПСКУ КЊИЖЕВНОСТ И ЈЕЗИК

ЗАДУШНИЦЕ У СЕЛУ ЛАДОВИЦА – НЕКАД И САД

САЖЕТАК. Рад се заснива на теренском истраживању на подручју села Ладовица, општина Власотинце. Предмет овог истраживања је опис обичаја српског народа који се односи на поштовање душа умрлих – Задушнице, са циљем да се компарацијом утврде разлике настале временом. Испитаници, мештани овог села, причају о обичајима везаним за Задушнице, присећајући се и прошлости. Они сведоче да село Ладовица није препустило забраву обичаје које су упражњавали њихови преци и које они сада преносе својим потомцима. Припадници породице покојника у овом селу и даље поштују одређене обичајне радње, чиме себи и својим укућанима, како верују, обезбеђују плодност, мир и живот који у многим ситуацијама зависи управо од њиховог претка. Ипак, показало се да су се неке од њих модификовале, односно да су житељи несвесно прихватили новине наметнуте савременим животом.

КЉУЧНЕ РЕЧИ: село Ладовица, Задушнице, обичај, веровања, прошлост, садашњост.

¹ miljkovicmarija@gmail.com

Рад је примљен 4. септембра 2017, а прихваћен за објављивање на састанку Редакције Зборника одржаном 6. децембра 2017.

У традицији српскога народа телесна смрт не представља и коначну смрт јер душа која у тренутку смрти излази из умирућег² наставља да живи настањујући се у камен, животињу, дрво или у другог човека (Чајкановић, 1994, стр. 72–104). Животни циклус појединца на тај начин продужава се загробним животом у који српски народ дубоко верује. Покојник, односно његова душа, у веровању примитивног народа, има велики утицај на егзистенцију живих потомака на шта указује и чињеница да се ниједан значајнији догађај не може замислити без његовог утицаја (Бандић, 1991, стр. 246). Када наступи нечија смрт, прибегава се одређеним ритуалним радњама и правилима којих се припадници породице придржавају (погреб, даће, обележавање Задушница), чиме покојнику обезбеђују повољније услове у његовом даљем животу или себи мирнију егзистенцију на овом свету³, чиме се једино остварује узајамна комуникација између живих и покојника.⁴

Један од видова комуникације живих са мртвима представљају Задушнице јер народ верује да је то дан када душе покојника из загробног света дођу на овај свет да походе своје, тражећи од њих да им принесу разна јела и пића (Кулишић, Петровић и Пантелић, 1998, стр. 187). Обележавањем Задушница одаје се дужно поштовање упокојеним члановима фамилије, а југоисточна Србија очувала је многа веровања и обичаје у вези са овим празником. Тога дана народ је обавезно одлазио на гробље, верујући да ће одређеним поступцима својој породици и себи обезбедити мирнији живот на овом свету.

ЗАДУШНИЦЕ НЕКАДА

Ладовчани су у прошлости излазили на Задушнице три пута годишње: то су пролећне (у фебруару или у марту месецу), летње (маја или јуна месеца) и зимске задушнице (крајем октобра или

² У схватању народа, како записује Тихомир Ђорђевић, умрети значи „испустити душу“, „растати се с душом“ или „издахнути“ (Ђорђевић, 1984, стр. 150).

³ У нашем народу познато је да душе предака могу позитивно и негативно да утичу на живот припадника своје породице. Њихова милост, односно немилост, зависи управо од тога да ли је покојник прописно сахрањен, да ли му се редовно доставља храна и слично (Више о овоме у: Чајкановић, 1994, стр. 60).

⁴ Више о комуникацији живих са мртвима видети на: <http://www.etno-institut.co.rs/files/gei/53/Ivanovic-Barisic.pdf>.

почетком новембра месеца).⁵ Током разговора са мештанима нисам наишла на назив *Задушница на Пресвећу*, али су ми испитаници поменули изразе *на Пресвећу*, односно *на Пресвећку*, док задушнице које се обележавају пре почетка Васкршњег поста (пролећне, дакле) Ладовчани зову *Сирна задушница* зато што падају у суботу сирне или беле недеље пред Велики пост. Како се Зимске задушнице обележавају око Митровдана, мештани их зову *Мишрова задушница*.⁶ Све три задушнице имају подједнак значај за мештане овог села на југоистоку Србије.

ГРОБЉЕ

Житељи села Ладовица (Ладовчани)⁷ са много култног поштовања обилазили су гробове и одавали пошту својим прецима – покојницима. До 1974. године Ладовчани су покојнике сахрањивали на старом гробљу које се налазило на висоравни удаљеној око 700 метара од села. Саговорници кажу да је било веома тешко стићи до гробља због успона, а у случају временских неприлика то је било скоро немогуће. Неколико пари волова је морало да учествује у превозу покојника. Зато је народ сматрао неопходним да старо гробље измести на нову локацију која је била далеко погоднија за сахрањивање. Од 1974. године гробље се налази у делу села званом Утрина. Део обичаја везаних за задушнице у овом селу се измештањем гробља променио, али се суштина сачувала.

ПРИПРЕМА ХРАНЕ

Спремање за задушнице домаћица почиње *шребљењем њшенице од уроднице (уродице)*⁸ и других примеса. Кад се заврши са требљењем, пшеница се туче у дрвеној трешњевој чутури са металним

⁵ Мештани села су рекли да се управљају према датуму који је дат у црквеном календару, а с обзиром на то да су задушнице покретне, навели су само називе месеци. Сима Тројановић (1983, стр. 84) пише да су „Задушнице већ чиста црквена установа и везане су тачно за календар“.

⁶ У зависности од особе са којом се разговара, ове зимске задушнице познате су и као јесење. Наши испитаници рекли су да их зову *зимска задушница*.

⁷ Село постоји од 19. века, а основала су га два рода: Ђоринци и Караџуљци, чији су потомци и данас живи. По предању, село је добило назив по томе што је у њему било много шуме која је правила хлад (лад), па је због тога названо Ладовица.

⁸ Под *уродницом (уродицом)* подразумевао се ситни отпадни део који, ако се не уклони из пшенице, квари њен укус; мештани у *уродницу* сврставају *праор* (округлог облика црне боје) и *враш* (сматра се да овај састојак неочишћене пшенице има опојно својство).

тучком. Процес туцања пшенице обавља се више пута у непару уз додавање неколико капи воде ради омекшавања жита и боље обраде. Након тога, жито треба опрати у три воде, ставити у шерпу пуну воде и кувати на шпорету на дрва. Кад се пшеница скува, треба да се охлади и да преноћи, а у јутарњим сатима, пре изласка сунца, у суд са пшеницом се стави једна мања свећа и упали се да гори. Док свећа гори, домаћица треба да окади тамјаном кућу. Кад свећа изгори, једна кашика пшенице се извади (за покој душе преминулих) и даје кокошкама или другој живини јер се верује да ће се она на тај начин боље множити⁹; како у народу постоји веровање да је душа предака инкарнирана у птицама (Чајкановић V, 1994, стр. 126) и да од поштовања које јој указујемо зависи њен однос према нама, не чуди што се жртва приноси управо кокошкама верујући да ће душа умрлог припадника породице узвратити милост плодношћу живине. Мала количина пшенице ставља се у чинију и носи на гробље за послужење, а остатак спремљеног жита остаје у кући за послужење укућана.

Када заврши са спремањем жита, домаћица приступа мешању хлеба од најфинијег брашна. Тај хлеб се зове *џаскурице*. Тесто за овај хлеб треба да буде кисело и број *џаскурица* обавезно треба да буде непаран. Уколико се може направити поређење, *џаскурице* би личиле на данашњи хлеб који пекари популарно зову *сунце*. Хлеб се не сече, већ се само ломи¹⁰. Обавезно је било испећи и месо. Поред тога, обавезно се спремао и запечен пасуљ, тзв. *џевсиче*, пржени кромпир, пржена и кувана јаја, *џуњеша џајрика*, *ђувеч*, *зељаник*, *кујусник* од кора које су домаћице саме развијале и пекле.

⁹ Спремање пшенице представља „жртву у јелу“ која се прецима спрема и дели не само на задушни дан, већ и на Бадње вече или на дан славе. Овакав начин жртвовања имамо и на свадби када се пшеница из сита узима и разбацује, али и на Бадње вече и Божић када се полаженик посипа пшеницом (Чајкановић V, стр. 123–124).

¹⁰ У народу је распрострањено веровање да се душе покојника и хтонски демони плаше гвожђа. Познато је да се гвозденим ножем растерују градоносни облаци (у облаку су у ствари душе утопљеника), да се гвозденим машицама терају змије, да се покров не ушива јер је игла од гвожђа или челика. Чајкановић ове поступке који се примењују за време неког помена (даће или задушница) доводи у везу с обичајем на Бадње вече и Божић, када уклањамо све чега се душе плаше у циљу њихове посете. Више о томе у: Чајкановић I, 1994, стр. 243.

ПОСТУПЦИ Пре поласка на гробље, домаћице су стављале на тањир храну коју су спремиле и тањир пун намирница носиле првим комшијама (потребно је да буду три куће). Обично су одлазиле до капије или преко оgrade звале једна другу где су храну и размењивале. Домаћица која даје тањир обраћала се речима: *Узни овој да Бој да њросџи*, а она која узима одговара: *Бој да њросџи*. Истога јутра, пре поласка на гробље, домаћица која је примила храну на тањир за *џокој душу*, стављала је на тањир нешто од хране коју је спредила да понесе на гробље и на исти начин носила комшиницама.¹¹

НА ГРОБЉУ По доласку на гробље, окади се гроб, прелије се вином и запали се свећа¹², након чега се одлази на гробове пријатеља и осталих рођака и тамо се упале свеће. Затим следи нарицање за покојницима; у селу је овај обичај познат под именом *редење*, као и грљење споменика. Жене су носиле сву храну коју су припремале за тај дан и, по доласку су храну стављале на слободно место на ливади. На тај начин сви који су тог дана били на гробљу окупљали су се на истом месту. Када се храна постави (*совра*¹³ је била обично правоугаона или округла), одређују се два мушкарца који преузимају улогу попа и иду од *совре* до *совре*, секу колач уздуж и попречно, прелију га вином, изговарајући: *За џокој душу*. За то их жене дарују хлебом и пићем и осталом храном коју су понеле. Свештеници нису долазили на гробље на Задушнице, али су недељу дана пре тога одлазили на гробље и кадили гробове. Кађење гробова свештеници нису наплаћивали; уместо новца добијали су храну и пиће. Временом су престали да долазе у село како би окадили гробље, а народ је узрок томе видео у удаљености села од најближе цркве. Након тога на гробљу се приступа *раздавању*, односно дељењу, размењивању хране са одређеним бројем жена

¹¹ „Дељење за душу, по народном веровању, остало је још од смрти Исуса Христа. Кад је Исус Христос умро, Марија Магдалина и Марија Јаковљева излазиле су рано на његов гроб и доносиле миро“ (Ђорђевић, 1909, стр. 30).

¹² Паљењем свеће(а) ми штитимо душе предака од злих утицаја, од утицаја злих демона (Чажановић V, 1994, стр. 131) јер ватра растерује зле демоне; са друге стране, паљење свећа (ређе ватри), везано је за представе о томе да њихова светлост осветљава умрлима пут у подземни свет (Словенска митологија – енциклопедијски речник, 2001, стр. 186).

¹³ Софра (*совра*) представљала је трпезу или, у овом случају, слободно место на ливади где се постави сва донета храна која најпре треба да се окади, а затим и послужи.

и заједничком послуужењу, после чега свака домаћица скупља остатке хране коју је спремила и донела на гробље.

ВЕРОВАЊА И ЗАБРАНЕ

У селу постоји веровање да са гробља не треба одлазити код рођака, пријатеља или у комшилук, већ се треба вратити право кући и опрати руке напољу (свако сеоско домаћинство у својој *авлији* има *чешму*) или у кући, па тек онда започети са било којим радом. Праћем руку, како су нам саговорници казали, спречава се било каква могућност уношења демона (у Ладовици су то вампире, ђаволи, вештице, омаје) донетог са станишта душа умрлих у кућу. Оне жене које са гробља сврате у неку кућу нерадо су примане, неретко их домаћини подсећају на веровање и упозоравају да их следећи пут не посећују право са гробља.

У даљем делу рада биће приказан (транскрибован) разговор са две мештанке села у којем је вршено истраживање¹⁴, а на основу којег смо дошли до одређених закључака у вези са обичајима за Задушнице у овом крају југоисточне Србије.

ММ: Колико дуго већ излазите на Задушнице? ВС¹⁵: *Излазим љреко чейр'ес јодине. Ко дејше несам излазила на Задушницу јер је била задруја, ал' чим сам се огала јочела сам да излазим.* ММ: На које Задушнице излазите? ВС: *Ми овде излазимо на Пресвеју (јшо је у јун месец), зимску и сирну Задушницу (сирна је јролејња задушница).* ММ: Да ли свака кућа излази на Задушнице? ВС: *Свака. А не, мноји су се огселили из Ладовицу. Тија који несу овде, они си ја излазе јшам иде живу. А онија јродови који су осјали на сјаро јродје, који несу искојани, куде њима нико не иде. Сијурно јшија јшамо јлачу.* ММ: Како мислите, плачу? ВС: *Па јшак ој. Кад је Задушница, на кайију од јродје мрјиви чекају да јим дођу живи. И кад виду да ји нема, они викну да вију. На Задушницу, мрјиви и живи се срићају на кайију.* ММ: А да ли знате можда нешто о томе да се на Задушнице могу видети живи и мртви? ВС: *Аааа, јшој на Пресвеју, на Пресвеју Задушницу жив може да види мрјивака. Али, само онај куј је рођен на Пресвеју, друји не. Причају људи, виде ји како шејају.* ММ: А јесте ли излазили на Задушнице на старо гробље? ВС: *Јесам. Падали смо са сејейке; у сејейке сјавимо совру коју смо сјремили и којељак на јлаву. Ја сам имала шарен којељак, ал' јшој*

¹⁴ Разговор је вођен са још три мештанке овог села, али због готово истих одговора није транскрибован.

¹⁵ Детаљније о спремању за Задушнице причала нам је Видосава (Вида) Станковић (рођена Алексић, 22. 07. 1936) из села Ладовица код Власотинца. Разговор са њом снимљен је 08. 04. 2015. године у њеној кући у Ладовици.

било некад. Како се излазило ѿре, ѿиѿај Боѿа! Сейѿшка се љуља, ѿуна ч'чка, све ѿуриш у њума; ѿроја ѿведа извукују мрѿвака, не мож' ѿа извучев на ѿре. Сеѿам се, деда Бону ѿерашемо, а Чеда Бежански чуваја ди-кови, ѿа смрди, смрди, сви ѿовраѿамо. Тика одјен'ѿуѿи, Жика Марковски каже: „Тој ѿу ја иселим, ѿој ѿу ја иселим.“ Кк'в је ѿуѿи, чула сам да с'ѿни ѿо суво не мож' изаѿеш на ѿој ѿродје. ММ: Да ли сви из куѿе иду на Задушнице? Може ли куѿа да остане сама? ВС: Па раније су биле за-дгрује, ѿолема фамилија, никад куѿа неје осѿанувала сама. С'ѿси осѿане сама куѿа. Али мала гечица, ѿородиље не излазу на Задушницу. Млаѿика не иде на Задушницу. ММ: Млатка¹⁶? Кад она почиње да излази на Задушнице? ВС: Млаѿика, док се не венча, не иде на Задушницу. Ће се геси нешѿо лоше. Раније су млаѿике мреле. Заѿрошена, и да се венча, ѿике она ујуѿро умрела. ММ: Верује се да је умрла због тога што је те године изашла на гробље на дан Задушница? ВС: Здоѿ ѿој, гадо-ме. Ене, на Прокојовој ѿерка умрела здоѿ ѿој. Ми несмо дали на нашу унуку да излеѿне с'ѿна ѿродје. Несу се венчали, и несмо дали. ММ: Како се облачите за Задушнице? ВС: Кој си које има, али мораш да си дугеш чисѿи, све ѿѿо је на ѿеде мора да буде чисѿо. Раније смо се одавезно и ку-ѿали ѿред задушницу, с'ѿне. ММ: Како сте се спремали за Задушни-це? Шта сте спремали од хране? ВС: Најѿрво сѿавимо 'шеницу да се кува и ѿасуљ. Без 'шеницу и ѿасуљ се не искача на ѿродје¹⁷. А ѿо ѿој смо носили ѿуѿеѿе ѿаѿрике, ѿржен кромѿир, ѿржена јајца, кувана јајца, мешавину, чикиладице, кекс, раѿлук, цмоке¹⁸, дондоне, ѿеј ѿија ѿосиѿ-нице. Месили смо даницу, зељаник, куѿусник, ѿој ѿако. Паскурице ода-везно морају да се носе на ѿродје. С'ѿне носимо зељаник, не развукујемо коре, куѿимо си, не носимо ѿржен кромѿир, ал' ѿасуљ на ѿевсиче одаве-зно носимо и с'ѿ.¹⁹ ММ: Шта су то паскурице? ВС: То је ледац, ал' не овај данашњи, неѿо ледац од кравајчиѿи. Омесиш ѿаскурице, и ѿам на ѿродје не сечеш неѿо ѿи ломиш и гадеш коме доѿе. ММ: А шта радите ако же-

¹⁶ Под изразом *млаѿика* у овом селу подразумева се млада жена која је дошла у мужевљеу куѿу, али која још увек није у потпуности приопштена тој поро-дици јер чин венчања још није прошао.

¹⁷ Ова врста жртвовања представља тзв. *ѿансѿермију*, када се ниједно јело не сме изоставити јер би у супротном жеље предака биле незадовољене.

¹⁸ Овај термин мештани користе уместо стандардног термина за познату вр-сту грицкалица, *Смоки*.

¹⁹ Како је у народу изражено веровање да на дан задушница живи контактира-ју са покојником, изобиље хране која се тада спрема (дели и конзумира) не-ким путем дива достављена и покојнику, односно његовој души. То је један од разлога спремања хране у изобиљу; што више спремљене хране, то више хране и за самог покојника (Бандић, 1991, стр. 261).

лите више да не носите нешто од намирница? ВС: Нишџа, на љресвеџу Задушницу кажемо да нећемо да раздајемо више на љуј и љуј кућу, да ће оддијемо љуњейу љајрику (оно, ми смо љу одбили), да ће оддијемо да излазимо више јер смо далеко и љакој си. ММ: Да ли то значи да је Пресвеџа Задушница најзначајнија за вас, мештане села? ВС: Не знам, знам само да ако 'оћеш нешџо да оддијеш, да више не носиш, љој радиш на Пресвеџу. ММ: Пре него да кренете од куће, шта сте радили у кући? ВС: Најљрво љрекадим 'шеницу, сџавим у љаницу'²⁰, узнем сас једну кашику и давам најљрво на кокошке. Ја си љој и с'ї радим. ММ: А зашто баш љима? ВС: Па љакој си, не знам баш да љи кажем. Такој радела моја свекрва, љакој радим ја. ММ: У колико сати сте излазили на гробље? ВС: На Задушницу смо љолазили око девей сџи ујуџро. Неки је излазија и касније; око љола једанаес' одом да си љам буге око један сџи'²¹. ММ: Да ли постоји још нешто, и шта, што радите пре одласка на гробље? ВС: Па, раније смо си раздавали храну. С'ї не раздајемо. ММ: Како сте је раздавали? Где сте је раздавали? ВС: Па љакој, од све шџо сам сџремала за Задушницу, узнем и сџавим на љањир и љодвикнем комшику, једну, грују, љрећу. ММ: Да ли то значи да број кућа којима дајете храну треба да буде непаран? ВС: Јесџе, мора да бугу љри куће на које раздајемо, најближе. Кад љодвикнем комшику љреко љлош, дадем ву љањир; кажем ву: „Узми овој Бої да љросџи“, она узне љањир и она каже: „Бої да љросџи“ и љолико. ММ: А да ли она вама такође даје храну коју је она спремила? ВС: Даје ми, како не, и она на мене си врне љањир. Прође малко време, љике чујем да ме неки вика „Видо, ооо, Видо“, ја излеїнем и узнем си љањирче сас храну коју је она сџавила. И љакој си са све комшике с које си раздајемо. ММ: Кад одете на гробље, шта прво тамо урадите? ВС: Најљрво љрекадимо љрод, љрелијемо ља сас вино и заїалимо свећу.²² Ондак си идемо да заїалимо свећу на онија с који смо се дружили, или су нам били рођаци, а који су умрели. Најљрво идемо куде љреїалци. ММ: А шта су, или ко су,

²⁰ Под љаницом се подразумева лимена посуда (чинија) са две дршке, чија је примена била велика; користили су је за пшеницу, приликом захватања брашна, кукуруза...

²¹ Разговарајући са више мештана Ладовице, сазнала сам да је неко излазио и касније, али се до 12 сати морало поћи на гробље. Ако се у обзир узме веровање да „време поднева има обележје 'заустављеног' времена и, пошто је непокретно и не врти се, оно такође има карактер 'безвремености', па тиме припада бићима која се налазе ван токова времена, тј. душама покојника и демонима (Раденковић, 2013, стр. 21). Такође је код Срба распрострањено веровање да људи у време поднева не смеју да напуштају свој простор јер се тада активира нечиста сила која почиње господарити простором (Раденковић, 2013, стр. 22).

препалци? ВС: Прејалци, тој су онија на који је прва задушница, онија који су умрели од задушницу до задушницу. Ми им носимо видело. ММ: Како то мислите видело? Шта је то видело? ВС: Па, њалимо им свејло. Не знам, њакој ошјавија Бој озор. ММ: Породица која спрема Задушнице препалцима, да ли спрема више, богатије? ВС: Јесће, сјрема се мноо више. Цело њечено ѡрасе се носи одавезно и кад се Задушница заврши, окује се овија дљижи, рођаци, комишије, ѡриђу ѡе жедеју. Раније је дило, сеђам се, кад одеш некоме да зајалиши свеђу, најпрво ѡе ѡслуже сас ледац и сас мед²³. Узнеш ледац, ѡѡнеш у мед и ѡједеши, ѡа ѡ'и све ошјало. С'и видим одбили мед, никој ѡа више не носи. ММ: Да ли долази свештеник, на задушнице? ВС: Једно време је долазија ѡѡ, ѡа ѡа одбише. Казују жене мноо најлађуваја. Неје да је он узимаја ѡаре, ал' дође да ѡи ѡресече колач, он ѡи ѡола леда и више узне. И жене ѡа одбише. А и мноо далеко, а у село нема црква и не ѡм се исјлаѡи. Мада, долазили су ѡѡѡви ѡре Задушницу, кад је неко ѡјело или сахрана и ѡ'и ѡрекаде ѡродје и ѡакој си, оно ѡрекадено. Али, имали смо ми у село наши ѡѡѡви. ММ: Ваши? Из овог села? ВС: Не, сабереју се овија мушки, двојица, ѡројица и иду да ѡресечеју колач умесјѡ ѡѡа. Кажу ѡам „за ѡкој душу“ и ѡолико. Ми ѡм дадемо мало ледац, мало даничку, ракију и ѡакој си. Раније, на сјаро ѡродје, све жене сјаву храну коју су донеле на ливаду, у круј ел' чејврјасјѡ, и сви се служимо. Кад завршимо вечеру, оно, тој се зове вечера, врнемо си храну у сејѡејке и врђемо се дом. ММ: Да ли са гробља идете право куђи? ВС: Право си, ѡраво си дом идемо. ММ: Да ли је забележено да је неко са гробља свратио код некога? Шта се тада дешава? ВС: Од совру си идеш ѡраво дом. Има нека жена, сврне од ѡродје код некуја и кад ѡу ѡиѡају: „А, море, шјѡ си дошла?“, она си каже: „Не знам“, ѡосеги си малко ѡа си оде. Али, неје ѡм ѡраво на ѡеј жене иде дођу. Плашу се. ММ: Чѡга се плаше? ВС: Моја сјринка ми је ѡричала. У ѡхову куђу долазија је вамјѡир, ѡа је искараја краве од моју сјринку Ружу. Шеја ѡи на двор, шеја, шеја, а они на ѡрозѡр ѡазе ал' не смеју да излејну на двор да ѡи врну. ММ: По доласку куђи, шта прво радите? ВС: Најпрво ѡјеремо руке у авлију, на чешму или у куђу си, куј

²² „За највећи грех сматра се кад се о задушницама не пали свећа и не подели за душу. Ако се мртвима не запали о задушницама свећа, онда су они тога дана у мраку и не виде шта се ради доле на земљи (Ђорђевић, 1909, стр. 31).

²³ Управо овај податак представља један од доказа Чајкановићевој тврдњи да је „мед јело које се радо приносило прецима. Мед је жртвован прецима и хтоничним божанствима и демонима уопште још у индоевропској прошлости“ (Чајкановић V, 1994, стр. 124–125). Он, такође, наводи да је мед жртвован прецима нарочито за Бадње вече, када се ставља у пиће, а у литератури је посведочено да се у Шумадији лиже мед са положеног бадњака (Раденковић, 2012, стр. 31–43).

си како. И с'и си шћој радим. Ја си ћи одично оћерем у кућу, али има жене које ћи ћереју у авлију, ћлаше се да не донесеју некоћ враћа у кућу. ММ: Како мислите врага? ВС: Па шћакој, неку вешћицу, неку омају, некоћ вамћира, ћавола ли, не знам²⁴. ММ: Колико траје задушна недеља? ВС: Задушна недеља шћраје од ћонедељак до судбћу. ММ: Да ли се тада одлажу сви весели дани: свадба, бадине (кравај, повојница), испраћаји? ВС: Свадба може шћад да се ћрави, ми смо ћравили свадбу на Бошка у задушну недељу; исћраћај у војску може да се ћрави (само не може кад је Пресвешћа), ал' не сме да се носи кравај на деће, неће најре-дује деће, ће се раздоли и шћакој.

ММ: Колико дуго Ви излазите на Задушнице? МБ²⁵: На Задушниццу излазим ћреко ћедесећћ године. ММ: На које задушнице излазите? МБ: Излазимо на шћроје задушнице, на Пресвешћу, ћролећћу и зимску. На Пресвешћу задушницу мож' да даћћалујемо на ћримећ, нешћо шћо неће носимо више; оној које 'оћеш да ошћавиш, шћи си ћа ошћавиш на Пресвешћу. ММ: Да ли то значи да је она за вас најважнија? МБ: Ја ко-лико знам, све шћри задушнице код нас у село су исћо важне, али су ми шћакој казали шћакој шћи ја казујем на шћеде. ММ: Да ли знате нешто о томе да се на Задушнице могу видети живи и мртви? МБ: Чула сам, али шћај куј се родија на неку задушницу. У наше село, онај Сћева, он мож' да види мрћвака. ММ: А како може да га види? МБ: Лећо, нор-мално, шћакој си; шћачно си види мрћвака. ММ: Јесте ли ви излазили на Задушнице на старо гробље? МБ: Јесам, к'о не. Носили смо храну

²⁴ Овом приликом Вида Станковић је испричала и причу о омајама коју је чула од свог покојног оца. Овде је преносим у целости: Омаје, шћо су девојке које се несу одавале. Мојећа шћаћка су ошћерале у Луковицу, омаћћјале ћа да неје знаја куде иде. Тике једанћућ се досећћја да се ћрекрсћи и рекја је: А дре, докле ће ме водише? Како се ћрекрсћја, шћако се расвесћја. Кад се ћочеја врћа из Луковицу, у једну ливаду видеја мечку, шћо је маћћја, мрћвак. Сакрија се иза шумку. Молија Боћа и крсћја се и једва жив се сћасија. Пишући о привићењу у западној Србији, Данијел Синани као поступак избегавања негативних последица сусрета са привићењем наводи следеће: „Прво и основно што особа треба да учини, ако се суочи са привидом, јесте да се прекрсти. Ово је, уједно, и најбоља заштита јер се верује да након тог чина сваки привид мора да нестане. Мећутим, верује се и да ретко ко у том тренутку може да направи такав гест. У таквим ситуацијама је веома важно не говорити, а посебно – не обраћати се привиду. Сматра се да је игнорисање натприродне ситуације најбоља заштита. На тај начин ћудски учесник сусрета може да остане непримећен“ (Синани, 2005, стр. 311).

²⁵ Разговор „Како сам се спремала за Задушнице?“ воћен је и са Миром Ђокић (родом из села Конопница /1945. године роћена/, удата у Ладовици). Разговор је снимљен 06. 04. 2015. године у ћеној кући у Ладовици.

у сејейшке и кошељак; с једну руку држим сејейшку да не љадне; огма' се расије сејейшка, њој било ко уз дувар. Кад сам се одала и девер каже на свекрву, на мајку си му: „Мајке дре, мнојо је уздрго, не мож' Мира носи сејейшку“, и он њу вайи и однесе њу. Ал' њој било сам њуј јодину, њосле сам њу сама носила. Панијим једном се см'кја сандук дек је дрго. ММ: А зашто је то гробље измештено? МБ: Па, љрејуњейшо је и дек је дрго; мнојо је било ѡешко за излејување. ММ: Да ли сви из куће излазе на гробље? Да ли кућа може да остане сама? МБ: Наша кућа си осѡањује сама, које ћемо? ММ: А јесте ли ви ишли на Задушнице пре венчања? МБ: Па, ишла сам, к'о несам? Чим сам дошла у овуј кућу, ѡочела сам да сѡремам Задушницу. ММ: А није вам познато да су жене које се још нису венчале остајале у кући за Задушнице, да нису ишле на гробље тог дана? МБ: Не, мене ѡо неје ѡознајо. ММ: Како се облачите за Задушнице? МБ: Да се окујаш и да си чистја. Не знам зашѡо. Сваки куј иде на Задушницу. ММ: Шта сте све спремали од хране за Задушнице? МБ: Све смо сѡремали. Али, ѡевсиче и 'шеница обавезно, без ѡој не излазимо на ѡробје. Месили смо даницу, кујусник, зељаник, сај ѡој не месимо, кујимо си коре ѡа си за час наѡравимо ѡиѡу, куј ће развукује коре с'ї! Месимо и лебац, ѡаскурице, ѡој су мали лебчићи, онакој, да си ѡи мож' одломиш. Посиѡнице смо обавезно кујовали, ѡој ѡакој, рајѡлук, дондоне, мешавину, ѡорѡице, смоки, крем дананице. Рајѡлук смо обавезно кујовали, ја си ѡа и с'ї кујујем; некако, ѡој си ми је осѡало и од мајку и од свекрву. Колачики смо месиле, ѡуслице, ѡусеничке. ММ: Поменули сте да прво спремате пшеницу. Како је спремате? Шта са њом радите? МБ: Оѡредимо 'шеницу, очистѡимо ѡу од уроднициу, узнемо чуѡуру, ѡучемо ѡу сас меѡални ѡучак. Додавамо си у ѡума ѡо малко водицу, да неје ѡврга, да омекша. Оѡеремо ѡу у ѡри воде и кувамо. Ујуѡро, ѡре неѡо да је сунце изашло, у ѡума забодемо свећу, зајалимо ѡу и ѡрекадимо кућу.²⁶ Од ѡуј 'шеницу црѡнемо малко, једну кашику и дајемо на кокошке. ММ: Да ли и данас тако спремате пшеницу? МБ: И данас ја ѡакој сѡремам. Али, казувале су ми жене, овеј млађе, или ѡу самељу на воденицу за месо, или си кује онуј ѡрувану, ѡѡову, сам да ѡу скуваш. Казували су ми исѡо да се ѡакој кокошке више рађав, кад ѡим дагеш од ѡуј 'шеницу, да ѡи више има. Посебно одвојимо 'шеницу коју но-

²⁶ „Што се тиче доба дана у коме су жртве прецима приношене, може се рећи да су оне најрадије приношене у ноћно време, односно после заласка или пре изласка сунца. То је сасвим у реду, јер је то одувек, и код индоевропских и код других народа било право време за приношење жртава хтоничним демонима и божанствима, с обзиром на то да душе предака имају слободу кретања по правилу само ноћу. Ако се жртва ипак приноси дању, припреме за њу обавезно се врше пре сунца“ (Чајкановић V, 1994, стр. 128-129).

симо на гробље, а оној шио осћане ми си њоједемо. ММ: Да ли постоји још нешто, и шта, што радите код куће пре поласка на Задушнице? МЂ: Има жене у село које раздају, ел' су раздавале храну. Ја њој не радим. Ми си раздавамо храну сам доле на гробље. А има њи жене које су раздавале, неке и сад раздају на комишке ел' на рођаци, обично на њри куће. ММ: Шта радите ако решите да неке намирнице не носите више на Задушнице, или да нешто промените? МЂ: На Пресвећу задушницу ће даћалимо њој, неће носимо слајко на њриме, или неће раздајемо сас неку жену, које оћеш да осћавиш осћављаш си на Пресвећу. ММ: У колико сати ви излазите на гробље? МЂ: С'ї излазимо мноо рано, у шес', у седам, раније смо излазали њо касно, око десет, њола једанаес', куј како, ал' ѡам' да дудемо до један. ММ: Кад одете на гробље, шта прво радите? МЂ: Па њрво окадимо гроб, онија који су ѡу, ѡ-родица, куснеју си од 'шеницу и одлазу да зајалу свећу. У сћвари, ѡосћавим мушему на гроб, сћавим сћвари које смо донели, извучем 'шеницу и свећу, зајалим свећу, окићим гроб и ѡрекадим ѡа, ѡрелијем ѡа сас црвено вино. Кома да запале свећу? Прво зајалимо свећу на своји, а онда идемо ѡам куде ѡрејалци. ММ: Препалци? МЂ: То су онија на који је ѡрва задушница. ММ: Пошто су им то прве задушнице, да ли њихови укућани спремају више хране? МЂ: За њима се сћрема мноо, и ѡрејерано. Цело ѡечено ѡрасе мора да има, мноо више сћремају и месе, кујују, ѡочим цело село долази куде њима да зајали свећу и на свакуа куј дође морају нешћо да раздају²⁷. ММ: А шта обично дају? МЂ: Дају си нешћо из руку. У сћвари, најѡрво ѡослуже са 'шеницу, а онда дагеју нешћо кујено. Кажу: „Узнеће за душу и Бої нек оћросћи“. Овија си ѡа кажу само: „Бої да ѡросћи“, и оћиду си куде друооа. ММ: Како размењуете храну на гробљу? МЂ: Па, сћавимо на ѡањирче, оној си карћонско, од све ѡомалко, малко месо, неки колач, неку ѡосићницу и огне-

²⁷ Обавезе према препалцима могу се довести у везу са оним што је Чајкановић приметио: „У култу мртвих сасвим се јасно чини разлика између нових покојника, и између покојника који су давно преминули. Док је душа покојникова близу нас – а то траје 40 дана односно највише годину дана после смрти – и док је жалост акутна, постоје нарочити услови и нарочите наше обавезе. У томе међувремену свакоме покојнику чини се култ засебно и лично. После тога рока покојник улази у заједницу светих предака, он је већ хероизовано биће, и жртве не добија више засебно, него у друштву са осталим прецима. Он је тада већ хероизиран, и постао свети заштитник својих потомака. Подушја која се дају појединим покојницима имају приватан карактер – то би биле домаће Задушнице; поред њих постоје и јавне Задушнице, које се празнују периодично, у одређене дане, и обухватају све претке једне куће уопште, и понекад, али ређе, све мртве уопште“ (Чајкановић V, 1994, стр. 105–106).

семо на жену с коју раздајемо. Ја кад ву гадем, кажем ву: „Узни овој, Бој да ђросџи“, она си узне. После си ђа она на мене донесе џакој иџџо, или слично. ММ: А шта ако је нека кућа сиромашна, како они спремају Задушнице? МЂ: Ја се сеџам док је мој свекар дија жив, и мој човек, неје увек дило, не се имала ђара. Ал' зајмовали смо да ојравимо Задушницу; мој Драје џераја камен ел' секја грва у ђланину да заради ђаре. Људи овде млоџо ђоџџују задушницу, да му је совра леџа, да има од све, а ђосле и ако ће ђреџџији малко. ММ: А да ли свештеник долази за Задушнице на гробље? МЂ: Поџови несудлазали, ја не знам да судлазали, мож' суди доџли неки ђуџи. Ал' знам да је Д.Ц. секја колач, он је радеја џој. Пресече колач, жене му гадеју леџ, даничку, неџџо куџено, гадеју му малко од ракију, он је дија ђоџ. ММ: А да ли данас долази свештеник на Задушнице? МЂ: Не, несам ђа виђувала. Ниџ долаза свешџеник, ниџ си ђа овија муџки сечев колач; џакој си. Ал' одично казују да ђоџ кад неки умре ђрекади ђродје и за задушницу. ММ: Да ли се са гробља враџате право куџи? МЂ: Право суд дом дођемо. Има нека жена сврне неџде, ал' на овија ђим даш и неје ђраво кад им неко сврне од ђродје. ММ: А заџто им није право? МЂ: Па џакој. Мож ће им донесеју неџџо од ђродје, неку омају. ММ: А шта суд то омаје? МЂ: Ниџџа не знам, ви-кашеју ђоред ђродје. Чула сам омају човека; иде човек неџде, а не знаје куде иде. И дође му на ђамеџ да се ђрекрсџи. И кад се ђрекрсџи, он се освесџи. Кад дође омаја, неће ни краве, ни волови да иду. Тикем човек каже неке речи и краве одџенџуџи ђођу. ММ: Кад се вратите куџи са гробља, шта радите? МЂ: Па које ће радимо. Одично суд ојеремо руке, расџоредимо суд храну, одморимо малко ако смо се уморили. ММ: Колико дуго траје задушна недеља? МЂ: Од ђонедељаџ џикем рекну сад је задушна недеља, до судоџу. ММ: Да ли се за то време могу правити свадбе, испрађаји, рођендани, повојница? МЂ: Ниџџа џој, сине, не знам. Знам само да се у судоџу не носи кравај. „Па џџо је доносила? У судоџу се не носе кравајџики, џој мџџвачки дан“²⁸.

²⁸ Народ верује да је субота дан мџџвих те да им не може донети никакав на-предак; зато се доношење краваја сматра непожељним. Овде треба скренути пажњу на значење краваја које у овом месту означава ђовојницу односно да-дине (то подразумева одлазак у посету породиџи и новорођенчету и прино-шење одређених поклона од којих је обавезна погача); у Сџиском миџоло-шком речнику (Кулиџић, Петровић, Пантелић, 1998, стр. 253) кравај означава „култни колач (хлеб). Редовно се прави веђи број краваја и намењују се ду-шама умрлих, душама предака, појединим светитељима итд.“ Марјан Стој-ковић (Stojković, 1936, str. 62–64) износи супротну тврдњу да је, осим недеље и понедеља, и субота сређан дан а то је „valjda kršćanski razlog – dan prije nedjelje”.

ЗАДУШНИЦЕ ДАНАС

Ладовчани и данас, као и раније, на задушнице излазе три пута годишње: с пролећа (на *Сирну задушницу*), лети (на *Пресвећу задушницу*) и на зимске задушнице.

Откако је старо гробље измештено, на ново гробље се на дан Задушница излази рано изјутра (око 7 сати), а дан пре тога врше се кућне припреме; жене спремају храну коју треба да понесу на гробље.

ПРИПРЕМА ХРАНЕ

Како су Задушнице и данас веома поштоване у овом селу, домаћице веома озбиљно приступају спремању хране коју ће однети на гробље за покој душе мртвима. Најпре се кува пшеница која се или самеле у машини за млевење мяса или купи као тзв. *јрувана* пшеница којој није потребна даља обрада након или пре кувања. За Задушнице се обавезно спрема и пасуљ који треба да буде густ, тврдо куван, или запечен (на *шевсиче*) пита са сиром или са купусом (углавном је домаћице спремају од купљених кора), месо (најчешће пилеће или свињско), пуњена паприка, купе се слаткиши (*кујено*, *јосићнице*), али и воће. Од купљених намирница, издваја се ратлук који, иначе, Ладовчани користе као дар или уздарје.

ПОСТУПЦИ

Ујутру, домаћице ставе свећу у пшеницу, запале свећу и узму мало пшенице коју носе кокошкама. Пре одласка на гробље, домаћице не размењују храну коју су спремиле за тај дан са комшиницама, већ то раде само на гробљу.

НА ГРОБЉУ

На Задушнице на гробље одлазе обично сви из куће, сем мале деце и њихових мајки. У појединим породицама и данас не дозвољавају испрошеним (вереним) девојкама које су дошле у мужевљево кућу, али се још увек нису венчале, да изађу на Задушнице.

Када дођу на гробље, најпре се запали свећа покојнику / покојницама и *закиши* се гроб, односно стави се неки цвет који људи уберу у свом дворишту. Уколико је неко скоро умро или је погинуо као млад, чланови породице наричу, а неки чак и грле споменик. Домаћица затим постави столњак или мушему на гроб на који стави сву унапред припремљену храну и пиће које се обаве-

зно отвори. У жито се забоду свећа. Домаћица се прекрсти, упали свећу шибицом, након чега се кандилом окади *совра* и гроб који се обавезно посипа домаћим црвеним вином. Управо овај поступак указује на либацију вина која у култу предака има важну улогу; либацијом вина приноси се жртва у пићу претку од ког се очекује милост. У српском народу су познате још и либације ракије и воде. Неко (није одређено да ли је то мушкарац или жена) из породице одлази да запали свећу покојнима који су умрли између задушница, односно *од једне задушнице до друје*. Том приликом, онај ко је дошао да запали свећу *йрејалцу* обавезно узима жито које служе покојникови најближи. На прве Задушнице на гробље се носи прасе, али носи се и много више остале хране и пића него старијим покојницима. На гробљу једу ближњи и комшије. Када се то обави, одлази се на гробове рођака и пријатеља, и њима се пали свећа и односи цвеће. Тек када се све то заврши, укућани се окупљају око гроба свог покојника и послуже се храном. Том приликом, наглас се спомињу намирнице које је покојник волео. Онда се крене са дељењем хране. Домаћице треба да *раздаду* (да размене) између себе храну коју су донеле. Храна се обично стави на картонски тањир, или у салвету и раздаје непарном броју домаћица. Гледа се да на тањиру буде парче меса, пита, домаћи колач и нешто од *йосишница*. Ближњи сачекају да свеће изгоре, а онда покупе храну са гроба, спакују у корпе у којима су је и донели, истресу столњак, и гроб, као и на почетку, полију црвеним вином. Поливање се врши у облику крста; онај ко полије гроб, прекрсти се и са осталима крене кући.

БЕРОВАЊА И ЗАБРАНЕ

У селу и данас народ верује да са гробља не треба одлазити код рођака, пријатеља или у комшилук, већ се треба вратити право кући и најпре опрати руке. Одлазак са гробља код пријатеља или рођака сматра се и данас опасним, те су гости тада нерадо примани и упозоравани да следећи пут иду право својој кући.

За време трајања тзв. задушне недеље (од понедељка па закључно са суботом) одлажу се или унапред обележавају неки *весели дани*. Под овим изразом подразумевају се свадбе, крштења, испраћаји у војску, одлазак на бадине (у овом селу је то *кравј* или *йовојница*), прослављање првог рођендана детету итд. Има сведока да су се у задушној недељи правиле свадбе и испраћаји, али мештани дубоко верују да у задушној недељи не треба *носићи кравј* односно ићи на бадине јер дете неће напредовати.

ЗАКЉУЧАК

Мештани овога села и данас у већој мери чувају обичаје које су наследили од својих предака. Обичаји везани за Задушнице, или пак веровања у народу која су у вези са овим даном, временом нису много изгубили на значају. И даље се са много култног поштовања Ладовчани опходе према Задушницама, уносећи незнатне новине наметнуте временом. Новине се тичу поступака, размењивања хране пре одласка на гробље или спремања хране коју ће понети. Тако су раније искључиво спремали свињско месо (жители кажу да је то због тога што је свака кућа чувала велики број свиња чије су месо користили у разне сврхе), а данас се врло често налази и пилетина или ћуретина уместо свињетине што, опет, указује, на измењен начин живота мештана Ладовице (многи од њих су кренули *ћрдухом* за *крухом*, а они који су остали, преоријентисали су се на пољопривредне послове). Домаћице су спремале и питу, *даницу* (пита са сиром и јајима) или *зељаник* (пита од зеља, спанаћа, дилитве) за коју су саме развлагале коре (*развукуване коре*). Обичај ношења пите на Задушнице задржао се и данас, али у мало измењеном облику, јер сада домаћице, уместо од домаћих, питу праве од индустријских кора. Од домаћих производа за Задушнице су домаћице спремале и слаткише, и то углавном колаче прављене само од умућених беланаца и шећера (*ћуслице*) или умешене од брашна, шећера, уља и ораха, а обликоване као кексићи (*ћусеничке*). Како би се што више понело на гробље, свака кућа треба да обезбеди и тзв. *ћосићнице*. Уколико кућа није у ситуацији да купи све то, купују се само ратлук и бомбоне.²⁹

Наведене намирнице се лепо упакују; ставе се у плетене корпе од врбе (*крошње*), покрију се новом и чистом крпом, белим столњаком или мушемом. Столњак или мушема служе да се њима прекрије сто где ће се поставити *совра*. Раније су жене из овог села намирнице носиле у тзв. *сейећкама*, њих су стављале на тзв. *кошљац*, који су носиле на глави. *Кошљац* је предмет округлог облика од платна или неког другог меканог материјала, опшивен, односно обрубљен канапом који му даје чврстину и омогућава женама лакши пренос терета. *Кошљац* је данас у потпуности изгубио своју намену, мада га поједине домаћице чувају у својим подрумима или на тавану као део народних предмета.

²⁹ Ратлук и бомбоне у овом селу старија популација користи у свакој прилици: када се одлази на славу, када се одлази у посету некоме ко болује, када је неко дуго био одсутан па одлазе на *виђење*, кад одлазе на саучешће итд.

Данас се намирнице ставе у корпу и на гробље се одлази трактором или аутомобилом.

Иако на дан Задушница на гробље излази готово свака кућа, има и оних који временом престану да излазе на гробље на тај дан. Разлог за то јесте пресељење потомака умрлих предака у неко друго место (веома често је то иностранство), или пак *засиарелосић њодова*. И тим прецима, „хероизираним“ (Чајкановић V, 1994, стр. 126) приноси се жртва у хлебу и пићу, али не на гробу већ код куће, за време празника (најчешће је то слава или Бадње вече), при чему учествују и покојни и живи потомци заједно. Људи престају да посећују гробље на Задушнице тако што последњи пут то ураде на тзв. *Пресвећу*, за коју не спремају ни жито, нити пак носе било коју храну; они тада кажу да убудуће неће доносити одређену храну, при чему наведу њен тачан назив. У селу се верује да на Задушнице покојници чекају своје ближње на капији на гробљу (*Ту се срићу*), те да плачу уколико нико од њих није дошао да им упали свећу. Паљењем свеће Ладовчани сматрају да покојнику *јале видело*. Такође се верује да се на *Пресвећу задушницу* могу видети мртви, али то може само онај ко је на тај дан и рођен.

-
- ЛИТЕРАТУРА Бандић, Д. (1991). *Народна религија Срба у 100 њодова*. Београд: Нолит.
- Баришић-Ивановић, М. (2005). Задушнице – вид комуникације живих са мртвима. У: *Гласник Етнографског института*, LIII, стр. 291–303. Преузето са <http://www.etno-institut.co.rs/files/gei/53/Ivanovic-Barisic.pdf>, приступљено 24. 08. 2017. године.
- Ђорђевић, Т. (1909). *Обичаји народа српскога, књига II*. Српски етнографски зборник. Београд: Државна штампарија Краљевине Србије.
- Ђорђевић, Т. (1984). Неколики самртни обичаји у Јужних Словена. У: И. Чоловић (ур.), *Наш народни животи* 4. Београд: Просвета.
- Кулишић, Ш, Петровић, П. и Пантелић, Н. (1998). *Српски митолошки речник*. Београд: Етнографски институт САНУ, Интерпринт.
- Раденковић, Љ. (2012). Божић. У: М. Матицки (ур.). *Даница. Српски народни илустрирани календар за јодину 2013*, 31–43.
- Раденковић, Љ. (2013). Време у народној демонологији Словена. У: Л. Делић (ур.). *Време, вакај, земан*, стр. 15–39. Београд: Институт за књижевност и уметност.
- Синани, Д. (2005). Привиђења у западној Србији. У: *Гласник Етнографског института*. LIII, стр. 307–319. Београд: ГЕИ САНУ.

Словенска митологија – енциклопедијски речник. (2001). С. Толстој, Љ. Раденковић (ред.). Београд: ZEPTEK BOOK WORLD.

Тројановић, С. (1983). Главни српски жртвени обичаји. Сиваринска јела и њиха. Београд: Просвета.

Чајкановић, В. (1994). Студије из српске религије и фолклора I–V. Београд: СКЗ, БИГЗ, Просвета, Партенон.

Stojković, M. (1936). Sretni i nesretni dani. U: D. Boranić (ur.). *Zbornik za narodni život i običaje Južnih Slavena*, XXX (2), 62–64.

MARIJA D. MILJKOVIĆ

UNIVERSITY OF PRIŠTINA WITH TEMPORARY HEAD-OFFICE
IN KOSOVSKA MITROVICA, FACULTY OF PHILOSOPHY

SUMMARY

ALL SOULS' DAY IN THE VILLAGE OF LADOVICA
– THEN AND NOW

The paper is based on the field research in the area of Ladovica village, Vlasotince Municipality. The subject of this research is a Serbian custom which refers to paying respects to the souls of the deceased – All Souls' Day, the aim of which is to determine the differences that occurred in time by comparison. Respondents, the residents of this village, talk about customs related to All Souls' Day, remembering the past. They testify that Ladovica village did not allow the customs used by their ancestor, which they spread to their descendants now, to fall into oblivion. Family members of the deceased in this village continue to respect certain rituals, whereby, in their belief, they are provide with fertility, peace, and life, which in many situations depends on their ancestors. However, it turned out that some customs were modified; namely, the inhabitants unconsciously accepted new trends imposed by modern life.

KEYWORDS: village Ladovica, All Souls' Day, custom, beliefs, past, present.



Овај чланак је објављен и дистрибуира се под лиценцом Creative Commons Ауторство-Некомерцијално Међународна 4.0 (CC BY-NC 4.0 | <https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>).

This paper is published and distributed under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution-NonCommercial International 4.0 licence (CC BY-NC 4.0 | <https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>).